

UTSKRIFT 16 är ett temanummer som helt och hållet fokuserar på Kulturmiljö Hallands arkeologiska undersökningar i Söndrums socken under de senaste dryga femton åren. I grunden utgör boken de vetenskapliga fördjupningarna av våra två stora boplatsundersökningar i Albinsro/Trottaberg (RAÄ 108) år 2011 och Söndrums kyrkby (RAÄ 98:1) år 2013.

Istället för att behandla dessa båda lokaler som enskilda objekt valde vi att belysa dem i ett större, jämförande sammanhang. Detta innebär naturligt att en återkoppling till ett antal andra undersökningar i socknen blev av stor vikt, i syfte att lyfta diskussionen ytterligare.

Skeendena inom respektive lokal sätts in i ett lokalt såväl som i ett regionalt och överregionalt händelseförlopp. Av naturliga skäl upptar perioden yngre järnålder – tidig medeltid bokens lejonpart, men även mycket annat, såväl äldre som yngre, avhandlas. Läsaren hälsas välkommen till Söndrum – det södra hemmet!

BERÄTTELSEFRÅN DET SÖDRA HEMMET

Arkeologi i Söndrums socken

UTSKRIFT 16

**BERÄTTELSE FRÅN
DET SÖDRA HEMMET**

Arkeologi i Söndrums socken

Red. Per Wranning

Utskrift ges ut av Stiftelsen Hallands Länsmuseum, Kulturmiljö Halland

Detta är nr 16 i en löpande serie

Postadress: Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad

Telefon: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se

Hemsida: www.kulturmiljohalland.se

Form och Layout: Anders Andersson

©2019 Kulturmiljö Halland och författarna

ISBN 91-85720-62-3

Tryck: Åbergs tryckeri AB, Tomelilla 2019

Innehåll

ANDERS HÅKANSSON:

Söndrum i historiska källor och kartor 7

LENA BJUGGNER:

Söndrums kyrka – en föränderlig sakral byggnad 15

LINN NORDVALL:

Bebyggelsekontinuitet inom Söndrum RAÄ 108 29

STINA TEGNHED:

Bebyggelseutveckling från yngre stenålder till medeltid inom
Söndrums kyrkby 43

LINN NORDVALL:

Mellan två och tre skepp – byggnadsskick och förändring under
senneolitikum och äldre bronsålder 59

LINN NORDVALL:

Hus med nedsänkt golv – konstruktion och funktion via
3D-visualisering 87

PER WRANNING:

Där hednisk och kristen gravritual möts i tid och rum – Gårdarna
mitten mellan två världsbilder 93

ANDERS HÅKANSSON:

Thegnen i Söndrum – Om trelleborgshus och kungalev i södra
Sverige 113

STINA TEGNHED:

Resultaten från de arkeologiska undersökningarna lever vidare 163

Linn Nordvall:

Hus med nedsänkt golv – konstruktion och funktion via 3D-visualisering

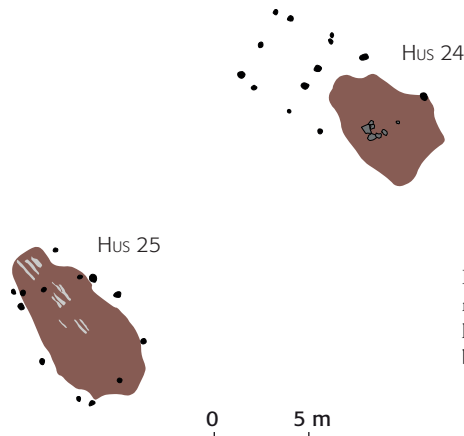
I ett försök att närmare förstå funktionen av de nedsänkta hus som förekom under senneolitikum och den tidiga delen av äldre bronsålder i Sydskandinavien, varav två kom att undersökas inom RAÄ Söndrum 108, har jag använt mig av 3D-teknik (utförd av Patrik Hallberg). Genom användandet av tekniken kan en mer verklighetstrogen miljö målas upp, konstruktionsdetaljer kan adderas eller tas bort och rekvisita kan adderas. När konstruktionen sedan har skapats kan vi titta på huset utifrån och runt omkring och gå in i det. Förståelsen för husets konstruktion och hur det kan ha använts blir på så sätt tydligare.

Genom åren har det inom forskningen framlagts olika teorier kring husens funktion. Lite kort kan problematiseringen sammanfattas med att ha rört varför husen har konstruerats med just ett nedsänkt golv. Exempelvis har husen tolkats som uttryck för olika kulturer där hus med nedsänkt golv var bebodda av människor med blandekonomi till skillnad från hus utan nedsänkt golv, vilka ansågs ha utgjort bönder (Tesch 1993). Vidare tolkas det nedsänkta golvet utgöra spår efter stall, eller vara avsedda för torkning av mat, förråd eller som hantverksbodar (Sarauw 2006). Husen tolkas också som bostadshus (Callmer 1973, Simonsen 1983).

Föreliggande studie har gjorts på de två senneolitiska husen från undersökningen av RAÄ Söndrum 108 (Nordvall 2015) och har presenterats i form av en poster på EAA 2015 (21st annual meeting of the European Association of Archaeologists).

Huslämningarna har utgjorts av ett hus med helt nedsänkt golv (hus 25) och av ett hus med delvis nedsänkt golv (hus 24) (figur 1). Fyndmaterial i kombination med ^{14}C -dateringar daterar husen till slutskedet av senneolitikum. En kort presentation av de bevarade spåren efter husen följer nedan.

Hus 25 var anlagd på en sydsluttning i nordväst-sydostlig riktning. Huset har haft ett helt nedsänkt golv, vilket var ovalt, 10x5,7 meter stort och 0,35 meter djupt. Två stolphål efter en takbärande konstruktion påträffades centralt i husets längdriktning. Strax utanför nedgrävningskanterna till det nedsänkta golvet påträffades ett flertal stolphål till husets väggstolpar. Nedgrävningen var svagt V-formad i profil med ett bottenlager av sotig sand. Under bottenlagret fanns avtryck av vad som kan tolkas som grenar liggandes i nordsydlig riktning. Spår efter någon ingång har ej påträffats. I fyllningsmassorna i nedgrävningen påträffades fynd av brända ben, knackstenar, flinta, keramik samt bränd lera. Några brända makrofossil påträffades ej.

Figur 1: Hus 24, med partiellt nedsänkt golv, och hus 25, med helt nedsänkt golv, inom Trotta-berg. Skala 1:400.

Utifrån de bevarade spåren efter hus 25 kan ett möjligt konstruktions-scenario skisseras (figur 2 och 3): Initialt har en grop grävts, torven har sparats för att senare användas som stöd och isolering till väggarna. I gropen har grenar lagts för att stabilisera golvet och på dessa har sedan exempelvis fällar lagts för att eventuellt skapa en sängplats. Husets tak har utgjorts av ett sadeltak som har hållits uppe av två takbärande mittstolpar samt av enstaka stolpar i gropens kanter. Väggarna har varit låga, eventuellt tätade

med flätverk och lera eller dynga. Taket har eventuellt klätts med lövklädda grenar och i marknivå har hela konstruktionen stabiliserats med torv och jord från gropan. Någon tydlig härdkonstruktion påträffades inte i huset men vi kan föreställa oss att en härd har funnits i husets södra del. Kanske utanför takkonstruktionen. I dess södra, något bredare, gavel fanns spår efter en väggkonstruktion. Det är tänkbart att huset har varit öppet i denna del och eventuellt kunnat stängas med hjälp av tyg eller liknande. Alternativt har gaveln varit öppen.

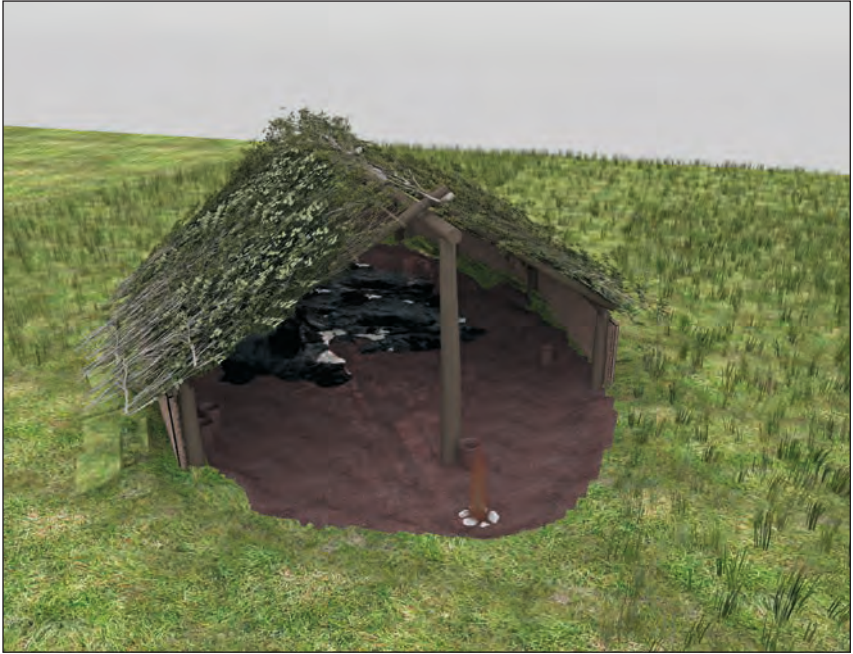
Sett till husets form och utseende efter utförda rekonstruktioner föranleder en tolkning att huset har varit av säsongsbetonad art. Huset får karaktären av ett vindskydd som kan ha brukats i samband med djurhållning och betesdrift.

Hus 24 (se figur 1) var anlagt i nära anslutning till hus 25, inom samma sydsluttning och i nordväst-sydostlig riktning. Till skillnad från föregående hus var hus 24 konstruerat som en hybrid mellan två- och treskeppig kon-

Figur 2: Sprängskiss av en möjlig tolkning av konstruktionen av hus 25 och förslag till tolkning av husets konstruktion. 3D-visualisering; Patrik Hallberg.

Figur 3: Förslag till tolkning av hus 25:s konstruktion. 3D-visualisering: Patrik Hallberg.

Figur 4: Förslag till tolkning av hus 24:s konstruktion. 3D- visualisering: Patrik Hallberg.

struktion med svagt konvext ställd väggkonstruktion. I den sydöstra halvan av det cirka 11x 5 meter stora huset fanns ett partiellt nedsänkt golv. Nedgrävningen har varit 6,6x4,7x0,16 meter stor och flack. Tre stolphål efter de takbärande stolparna påträffades i husets nordvästra del. Två av dessa har fungerat som ett mycket smalt bockpar med en bredd på 1,1 meter. 10 stolphål har återfunnits av husets väggkonstruktion. I den nedsänkta golvdelen fanns en härd med flata hällar lagda i en L-form. Fynd från den nedsänkta golvdelen utgörs av spetsen av en avbruten flathuggen dolk, avslagsskrapa, avslag, keramik, samt brända ben. En makrofossilanalys gav ett flertal fröer av svinmålla. Huset har ¹⁴C-daterats till 2150-1940 BC (Nordvall 2015).

Ett förslag till rekonstruktion (figur 4) av huset är att det har haft ett sadeltak som har burits upp av en takbärande stolpe i den norra gaveln och av ett bockpar i den norra delen av huset. Spår efter takbärande element saknas i husets södra del. Om vi ändå antar att det har funnits en takbärande stolpe i den södra delen av huset kan huset ha haft ett tak som har täckt hela gropan. Väggarna kan ha bestått av flätverk och lera/dynga. I den norra delen av huset kan ett loft ha funnits. I dess södra del har golvet sänkts och försetts med flata stenar, vilka sannolikt utgör rester efter en eldstad. Kan huset ha varit öppet i söder? Har husets norra del med loftet fungerat som bostadsyta och den södra delen som aktivitetsyta? Eller, har huset haft väggar runt om och spåren efter dem saknas?

Referenser

- Callmer, J. 1973. Preliminary report on a Complex of Buildings from the Late Neolithic – Early Bronze Age at Norrvidinge, Scania. I: Malmer, P. *Meddelanden från Lunds Universitets historiska museum 1971–1972*. Lund.
- Nordvall, L. 2015. *Albinsro. Bebyggelseutveckling från senneolitikum till idag*. Arkeologisk undersökning 2011. Halland, Söndrum socken, Trottaberg 2:2, RAÄ 108. Arkeologiska rapporter från Kulturmiljö Halland 2015:3. Hallands länsmuseum, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Sarauw, T. 2006. *Bejsebakken. Late Neolithic Houses and Settlement Structure*. Nordiske fortidsminder, Series C, volume 4. Det kongelige nordiske oldskriftselskab. København.
- Simonsen, J. 1983. A Late Neolithic House Site at Tastum, Northwestern Jutland. I: Kristiansen, K. & Nielsen, P., O., (reds) *Journal of Danish Archaeology*, Volume 2. Odense University Press. Odense.
- Tesch, S. 1993. *Houses, Farmsteads, and Long-term Change. A regional Study of Prehistoric Settlements in the Köpings Area, in Scania, Southern Sweden*. Department of Archaeology, Uppsala University. Uppsala.